

военных расходов ООН. Нью-Йорк, 1978. — С. 33.

7. Шлезингер А. Циклы американской истории. М., 1992. — С. 78.

8. История США. — Т. 4. М., 1987, — С. 72.

9. Шлезингер А. Згадана праця, С. 83, 84.

10. Там же. — С. 89-90.

11. Уроки Сахарова. Знамя. — 1990. — № 2. — С. 18.

М. М. Вегеш, І. Ф. Король

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИЙОМ УКРАЇНИ В ООН

Загальновідомо, що створення Організації Об'єднаних Націй було ідеєю президента США Франкліна Делано Рузвельта (1882—1945). За висловленням відомого російського історика М. М. Яковлева, американський президент вірив у те, що «США і СРСР можуть співробітничати не тільки під час війни, але і в дні миру» (Яковлев Н. Н. ФДР — человек и политик. — М.: Международные отношения, 1988. — С. 428). Державний секретар США Корделл Хелл пригадував у своїх мемуарах, що вперше питання про створення ООН піднімалося під час роботи Московської конференції 19—30 жовтня 1943 р., хоча кінцевих рішень прийнято не було (Вторая мировая война в воспоминаниях. — М., 1990. — С. 393). 9 березня 1943 р. на Московській конференції міністрів закордонних справ СРСР, США і Великобританії радянська делегація запропонувала проект декларації Об'єднаних Націй з питання національної незалежності, в якому вказувалось, що «Об'єднані Нації пропонують, як тільки дозволять обставини, створити міжнародну адміністрацію по опіці, до якої ввійдуть представники Об'єднаних Націй і всіх інших націй, які співробітничать тепер і зможуть співробітничати внаслідок розвитку і здійснення положень Атлантичної хартії» (М., 1984. — С. 287).

18 липня 1944 р. США запропонували «Меморандум з попередніми пропозиціями в питанні про Загальну міжнародну організацію», в якому підняли питання загального характеру, генеральної асамблеї, виконавчої ради, міжнародного суду, мирного врегулювання суперечностей тощо. Цю проблему обговорили учасники конференції представників СРСР, США і Великобританії в Думбартон-Оксі 21 серпня — 28 вересня 1944 р. (Більш детально див.: Конференция представителей СССР, США и Великобритании в Думбартон-Оксе (21 августа — 28 сентября 1944 г.): Сборник документов. — М., 1984).

Питання про участь УРСР в роботі ООН вперше було піднято під час роботи Кримської конференції, яка розпочала свою роботу 4 лютого 1945 р. Сучасний український дослідник М. В. Коваль твердив, що «радянська делегація запропонувала розглянути питання про включення до складу створюваної міжнародної організації безпеки в якості її членів поряд з СРСР Білоруської РСР і Української РСР. Радянський уряд мав всі основи добиватися того, щоб ці дві великі союзні республіки, народи яких взяли активну участь в боротьбі проти фашизму, ввійшли до складу міжнародної організації, метою якої була боротьба за мир і безпеку народів» (Ялтинская конференция 1945: уроки истории. — М.: Наука, 1985. — С. 153). До цього тільки додамо, що СРСР переслідував ще одну мету: мати необхідні голоси в щойно утворюваній міжнародній організації. Великі країни, зокрема США, неоднозначно віднесли до такої пропозиції СРСР (Детальніше див.: Хворостяный И. М. Основные направления фальсификации участия Украинской ССР в ООН//Ялтинская конференция 1945: уроки истории. — С. 164-166). Однак, це питання було в принципі позитивно вирішено в Ялті. Прохання Радянського Союзу було задоволено і Україна та Білорусія одержали місця в Генеральній Асамблеї ООН (Майский И. М. Воспоминания советского дипломата. 1925-1945 гг. — М., 1987. — С. 764).

Установча міжнародна конференція Об'єднаних Націй, як і було передбачено ялтинським рішенням, відкрилась у Сан-Франциско 25 квітня 1945 р. В її роботі взяли участь 50 держав, тобто, всі, які підписали ще 1 січня 1942 р. Декларацію Об'єднаних Націй, а також ті, які приєдналися до неї і оголосили війну фашистським державам. Російський історик В. І. Ізраєлян справедливо відмічав, що з боку великих країн робилися спроби затримати вирішення питання про участь України і Білорусії в конференції (Дипломатия в годы войны. 1941 — 1945. — М., 1985. — С. 393). Доказом цього є розмова державного секретаря США Д. Данна з послом СРСР в США А. А. Громико. Данн заявив, що нічого не чув про можливе запрошення представників України і Білорусії на конференцію Конференция Объединенных Наций в Сан-Франциско. 25 апреля — 26 июня 1945 г.: Сборник документов. — М., 1984. — С. 70). Це підтвердили президент США і Е. Стеттінюс (С. 71).

25 березня 1945 р. А. А. Громико надіслав ноту Е. Стеттінюсу, в якій вимагав, щоб «питання про допущення України і Білорусії до першочергового членства повинно бути поставлено на одному із перших засідань конференції в Сан-Франциско і потім, після позитивного вотуму конференції, представникам цих двох республік має бути забезпечено участь в роботі названої конференції...» (С. 76). У своїй відповіді на ноту

А. А. Громико 29 березня 1945 р. Е. Стеттініус заявив, що не заперечує проти участі УРСР і БРСР в роботі ООН, однак на конференції в Сан-Франциско їх участь не обов'язкова (С. 80). 23 квітня 1945 р. проходило засідання міністрів закордонних справ СРСР, США, Великобританії і Китаю в Вашингтоні, на якому В. Молотов у черговий раз підняв цю проблему. Радянський міністр закордонних справ вимагає не тільки участі України та Білорусії в роботі конференції, але також участі в Керівному комітеті (С. 90-92).

27 квітня 1945 р. розпочало свою роботу друге пленарне засідання Конференції Об'єднаних Націй, на якому було внесено пропозицію (Д-р. Белт) запросити УРСР і БРСР в якості першорядних членів міжнародної організації (С. 119). На п'ятому пленарному засіданні Конференції УРСР і БРСР було запропоновано посісти свої місця (С. 164). Таким чином починаючи з 30 червня 1945 р. делегація УРСР — дійсний член Конференції. Прийняття УРСР і БРСР рішуче підтримав аргентинський посол Белаунде (С. 170).

1 травня 1945 р. розпочало свою роботу шосте пленарне засідання Конференції Об'єднаних Націй, на якому головував Е. Стеттініус. На ньому були поділені обов'язки між країнами-членами міжнародної організації. Комітет, який повинен був обговорити і прийняти преамбулу, цілі і принципи організації, очолила УРСР.

Ще одним доказом того, що роль України в роботі конференції була досить обмеженою, свідчить той факт, що в питанні про участь її на конференції виступив В. Молотов.

8 травня 1945 р. делегація УРСР взяла участь в роботі другого засідання Керівного комітета. 17 червня голова української делегації Д. З. Мануїльський заявив, що «на конференції не представлені багаточисельні малих націй — 16 з них знаходяться у Східній Європі — і що, згідно з їх конституціями, вони повинні вирішувати проблеми в галузі міжнародних відносин і національної політики у відповідності з цими конституціями» (С. 336-337). Мануїльський справедливо підмітив, що конференція повинна приймати такі рішення, які б задовільняли не тільки членів-учасників конференції, але також і ті країни, які на ній не представлені. У зв'язку з хворобою Д. З. Мануїльського, 23 червня 1945 р. на одинадцятому засіданні Керівного комітету організації українську делегацію очолював І. Сенін.

Делегація УРСР брала активну участь в обговоренні і прийнятті Статуту Організації Об'єднаних Націй. До речі, Україна двічі вибиралася у такі головні органи ООН, як Рада Безпеки, Економічна і Соціальна Рада. В деяких органах представлена УРСР, але не приймала участь делегація

УРСР. Це — Комітет по здійсненню невід'ємних прав палестинського народу, Спеціальний комітет проти апартеїду. Спеціальний комітет по роботі міжнародної конвенції проти апартеїду в спорті (Ялтинская конференция 1945: уроки истории. — С. 166).

26 квітня 1945 р. голова української делегації виступив із зверненням до УРСР, в якому говорилося: «...Україна, яка відіграла замітну роль в розгромі ворога, з її великими людськими силами і матеріальними ресурсами, буде в стані внести великий вклад у справу зміцнення миру і підтримки загальної безпеки» (С. 364). І якщо тоді, в далекому 1945 р., вона цього не могла зробити у повному розумінні слова через брак своєї державності, то напередодні XXI століття їй це під силу. На сучасному етапі незалежна Українська держава посідає вагоме місце серед членів організації Об'єднаних Націй, як один з перших її фундаторів.

В. Є. Задорожний, В. П. Мельник, В. В. Пальок

УКРАЇНА І ООН

Ще гриміли бої другої світової війни, а представники 51 держав 25 квітня 1945 року зібралися в Сан-Франциско (США), щоб сформулювати статтю Організації Об'єднаних Націй. Мета була одна і благородна: запобігти майбутні покоління від нової війни. Хартію, яку виголосив тодішній президент США Трумен, було прийнято.¹

П'ять країн — постійних членів Ради безпеки — США, СРСР, Великобританія, Франція й Китай — одержали право вето. Це означало, що для прийняття рішення необхідна була однастайність цих країн. Штаб-квартира ООН розташувалася в Нью-Йорку.

Організація Об'єднаних Націй має шість керівних органів: Генеральну Асамблею, Раду Безпеки, Раду з економічних і соціальних питань, Раду з питань ліквідації расової дискримінації, Міжнародний Суд і Секретаріат. Генеральна Асамблея є основним консультативним органом ООН. Кожна держава може бути представлена на ній делегацією найбільше з п'яти чоловік. Одна держава має в Генеральній Асамблеї один голос. Делегації можуть тільки рекомендувати резолюції, тобто документи, які мають рекомендаційний, але не обов'язковий характер.²

Рада безпеки несе основну відповідальність за збереження миру і безпеки. Вона ухвалює рішення, обов'язкові для виконання всіма країнами-членами ООН. Крім п'яти постійних, у Раді Безпеки є десять тимчасових членів, яких обирає Генеральна Асамблея кожні два роки. Таким членом